

President van de Algemene Rekenkamer
Postbus 20015
2500 EA Den Haag

KD:Ambtelijke leiding
Hfd-dir. Financien & Control

Locatie
Den Haag - Plein-
Kalvermarkt.
Kalvermarkt 32
's-Gravenhage

Postadres
Postbus 20701
2500 ES 'S-GRAVENHAGE
MPC 58B

www.defensie.nl

Onze referentie
BS2020017129

Bijlage
1

*Bij beantwoording, datum,
onze referentie en onderwerp
vermelden.*

Datum 30 september 2020
Betreft Bestuurlijke reactie concept rapport 'Vizier op de
vervanging van de onderzeeboten'

Geachte heer Visser,

Mede namens de Minister van Defensie maak ik, onder dankzegging, graag gebruik van de gelegenheid om te reageren op uw onderzoek, waarvan een deel is opgenomen in de commercieel vertrouwelijke bijlage. Defensie is terughoudend met het openbaar delen van commercieel vertrouwelijke informatie, omdat dit de (onderhandelings-)positie van de Nederlandse staat kan schaden. Daarom heb ik de Kamer over het beschikbare budget voor dit project geïnformeerd via een commercieel vertrouwelijke bijlage. Ik ben het college erkentelijk voor het reeds genomen besluit om deze informatie eveneens vertrouwelijk met het parlement te delen.

Ik vraag in dit kader nog wel aandacht voor het volgende, namelijk figuur 1 op pagina 12 die vertrouwelijke informatie bevat die zonder instemming van de betreffende werven niet publiek kan worden gemaakt en de bedragen, die zijn opgenomen in het openbare gedeelte. Voor beide verzoek ik u deze uit het openbare deel van uw publicatie te verwijderen, dan wel zodanig vorm te geven dat deze geen herleidbare informatie bevat. Mijn verzoek is nader onderbouwd in de vertrouwelijke bijlage.

Ik ben verheugd dat u constateert dat uitgebreide studies, de kosten-batenanalyse en de levensduurkostenbenadering goede methoden zijn om tot transparante en doelmatige besluitvorming te komen. Dit zet Defensie voort in de D-fase. De businesscase, inclusief de risicoraming, wordt periodiek geactualiseerd om financiële inpasbaarheid te borgen. De periodieke integrale afweging van het gehele Defensie Lifecycle Plan vormt steeds de basis voor alle defensiebrede investeringsbeslissingen, zo ook de keuze voor nieuwe onderzeeboten. Dit zal zo blijven en vereist steeds een zorgvuldige afweging.

Levensduurkosten

U merkt op dat het investeringsbudget voor dit project de afgelopen jaren is gestegen. Dit kabinet heeft extra middelen uit het regeerakkoord ingezet om de basis op orde te brengen en een groot aantal noodzakelijke vervangingsprojecten mogelijk te maken, waaronder de vervanging van de onderzeeboten, dit is vastgelegd bij de Defensienota. Daarin is ook aangekondigd dat de huidige onderzeeboten vervangen worden door een bemande onderzeebootcapaciteit. Dit

verklaart het grootste deel van de budgetstijging. Aanvullend is gekozen voor vier boten van variant B. Zoals bij het inpassen van ieder investeringsproject van Defensie geldt dat het noodzakelijk is om prioriteiten te stellen.

KD:Ambtelijke leiding
Hfd. Financien & Control

Volledigheid raming

Uw bemerking dat de raming opgehoogd dient te worden als gevolg van onder meer prijsontwikkelingen, bewapening en correctief onderhoud deel ik niet.

Datum
30 september 2020

Onze referentie
BS2020017129

Prijspeil

Het projectbudget is, als onderdeel van de Defensiebegroting, sinds het prijspeil van de KBA (2017), jaarlijks opgehoogd met de loon- en prijsbijstelling. In de vertrouwelijke bijlage bij de B-brief is echter met het oog op de vergelijkbaarheid tussen beschikbaar budget en de raming van de uitgaven gekozen om zo dicht mogelijk bij de brondocumenten (zoals de KBA) te blijven, die luiden in prijspeil 2017. Investeringsbudgetten kunnen rechtstreeks uit de administratie ontleend worden en die zijn daarom in de B-brief ook weergegeven in het toen actuele prijspeil (2019). Ook ik vind het wenselijk om in de rapportages aan de Kamer een vertrouwelijk integraal financieel overzicht op te nemen. Uiteraard informeer ik de Kamer daarbij volledig. Daarbij is het belangrijk dat het beschikbare budget in deze rapportage rechtstreeks ontleend kan worden aan de administratie. Voor de exploitatie-uitgaven is dit momenteel nog niet mogelijk, daarom wordt gewerkt aan een gewijzigde inrichting.

Bewapening en operationele duurzaamheid

U merkt op dat in de totale raming de kosten van de exploitatie en verwerving van een deel van de mogelijke bewapening ontbreekt. Dit is een gangbare methodiek bij investeringsprojecten. Een operationeel duurzame onderzeeboot vereist aanpassingsmogelijkheden en groeipotentieel, om hoge kosten in de toekomst te vermijden. De 'provisions for' een raketsysteem tegen oppervlakteschepen of landdoelen zijn met het oog op de operationele duurzaamheid opgenomen in het ontwerp.

Exploitatiebudget en correctief onderhoud

Ik hecht eraan te vermelden dat de raming van de exploitatie voor meer dan de helft gebaseerd is op informatie die is uitgevraagd aan de markt, aangevuld met informatie die binnen Defensie beschikbaar is, waaronder uiteraard ook de ervaringsgegevens van de huidige onderzeeboten. Voor het correctief onderhoud is, zoals ik ook in de B-brief heb vermeld, budget gereserveerd in de Defensiebegroting. De effecten van de transitie worden inzichtelijk in de D-fase. Defensie verwacht op voorhand niet direct dat dit meerkosten met zich meebrengt.

Risico's en onzekerheden

Risicomangement is een doorlopend proces. De businesscase, inclusief risico's, wordt periodiek geactualiseerd om zicht te houden op de financiële inpasbaarheid en om tijdig maatregelen te kunnen treffen. Het eerstvolgende moment is voorzien voorafgaand aan de start van de dialoofase. Defensie neemt de aandachtspunten van de AR hierin mee. Graag merk ik op dat de huidige aanpak ten aanzien van de risico's zeer degelijk is. Defensie heeft voor het bepalen van de omvang van de risicoreservering gebruik gemaakt van een benadering waarbij onzekerheid met betrekking tot de financiële raming en risico's zijn geïntegreerd. Dit heeft er ook toe geleid dat in de kostenraming van variant B een hogere

risicoraming is opgenomen. Deze variant is een samenstel van meerdere onderzeebootconcepten en kent daardoor meer onzekerheid. Bovendien is in de risicoreservering een forse marge opgenomen t.a.v. de exploitatie. Daarmee is de totale risicoreservering fors hoger dan gebruikelijk. Ik zie daarom nu geen aanleiding om een aanvullende onzekerheidsreservering te treffen.

Inzetbaarheid

Zoals u aanbeveelt zal ik duidelijker de relaties omschrijven tussen de inzetbaarheidsdoelstellingen van de AGDEF (voor de tweede hoofdtaak van Defensie) en de NAVO-doelstellingen (voor de eerste hoofdtaak). Beide inzetbaarheidsdoelstellingen zijn met elkaar in lijn en leiden tot dezelfde kwantitatieve behoefte van vier onderzeeboten. Uw aanbeveling die toeziet op het in beeld brengen van de inzetbaarheid onderschrijf ik.

Uitgangspuntennotitie en rapportage

Over de invulling en/of de wijze van rapporteren aan de Kamer wacht Defensie de Uitgangspuntennotitie met belangstelling af.

Namens de Minister van Defensie,

De Staatssecretaris van Defensie

Drs. B. Visser

KD:Ambtelijke leiding
Hfdidir. Financien & Control

Datum
30 september 2020

Onze referentie
BS2020017129